

Ficheiro coa teoría para imprimir

I. O MUNDO QUE HABITAMOS

Lingua Galega 4º ESO - Alexandra Pacheco
Tecnoloxía 4º ESO - Ana Moreira

BauGal1 LINGUA. O mundo que habitamos

FICHEIRO IMPRIMIBLE COA TEORÍA

Lingua galega e literatura

4º ESO

INTRODUCCIÓN

A vivenda é un reflexo da cultura, da historia e do modo de vida dunha sociedade. En Galicia, a arquitectura tradicional presenta unha gran diversidade, desde as casas labregas ata as vivendas mariñeiras ou os pazos. Neste proxecto, o alumnado de 4º de ESO explorará a riqueza da vivenda galega ao tempo que afonda no estudo dos tipos de textos, as súas propiedades e, en especial, o texto descritivo.

Construír un texto é como levantar unha casa: ambas as dúas precisan dunha boa estrutura para ser sólidas e funcionais. O plan ou esquema do texto equivale aos alicerces e os muros que lle dan forma á vivenda, mentres que os parágrafos e as conexións entre ideas funcionan como as estancias ben distribuídas dun fogar. Ademais, igual que unha casa debe ser acolledora e comprensible para quen a habita, un texto debe ser claro, organizado e atractivo para quen o le.

Ao longo da situación de aprendizaxe, investigaremos as características das diferentes tipoloxías de vivenda galega, aprenderemos vocabulario específico relacionado coa casa e aplicaremos os coñecementos adquiridos na elaboración de textos descritivos. Estes textos servirán de base para a creación dun Padlet colaborativo sobre a vivenda tradicional galega e para unha exposición no instituto, onde o alumnado presentará os seus traballos a través de paneis informativos con textos descritivos das distintas construcións.

Este proxecto permitiranos desenvolver competencias clave como a comprensión e produción textual, a investigación e selección de información relevante e a comunicación oral e escrita, á vez que reforzan o coñecemento do patrimonio arquitectónico galego.

Como sabedes, o **texto** é a unidade básica de comunicación (oral ou escrita) da lingua. Como no resto das construcións, precisamos unha serie de materiais básicos para elaboralos. Pasamos toda a vida recibindo e elaborando textos, pero..

Que condicións teñen que ter para consideralos como tal?

Para que necesitamos os textos?

Cal é a súa estrutura?

OS TIPOS DE TEXTO

Os **textos** non teñen unha extensión determinada prefixada: unha palabra ("Ola!") pode ser un texto. Tamén unha oración, unha poesía, unha novela... Para ser texto debe ter un significado completo, non é suficiente con sumar unha secuencia de palabras. Por exemplo, non é un texto: *"Carla foi a unha festa e púxose a bailar, pero seu pai era carteiro e nacera en Australia"*.

Hai unha serie de **propiedades** que hai que ter en conta para que os nosos discursos sirvan para establecer unha comunicación exitosa. Estes tres principios son: **ADECUACIÓN**, **COHERENCIA** e **COHESIÓN**.

Por iso cando nos atopamos cun texto é importante que nos fagamos a seguinte pregunta:

Con que intención foi creado?

Para entendelo temos que saber cal foi a intención do emisor á hora de elaboralo, que tipo de texto é.

Os textos narrativos

Os textos narrativos relatan feitos que acontecen nun lugar e nun tempo determinados e dos que participan personaxes que poden ser reais ou imaxinarios.

Algúns exemplos de textos narrativos son as lendas, as fábulas, os contos ou as novelas.

Un texto narrativo en galego adoita seguir a seguinte estrutura:

Introdución

Nesta parte do texto, preséntanse os personaxes principais, o escenario e o contexto no que se desenvolverá a historia. É importante captar a atención do lector desde o comezo.

Nó

O nó é o punto central da historia, onde se desenvolve a trama principal e se producen os conflitos e accións que levarán á resolución da historia. É o momento de maior tensión e interese para o lector.

Desenlace

No desenlace, resólvense os conflitos e a trama chega á súa conclusión. Pódese ofrecer unha solución satisfactoria ou deixar aberta a posibilidade de continuación da historia

Os textos descritivos

Os textos descritivos son aqueles que se centran en describir obxectos, lugares, persoas ou situacións de maneira detallada e precisa. A través da descrición, o autor busca transmitir unha imaxe viva e detallada do que está a describir, de xeito que o lector poida imaxinalo claramente na súa mente.

Para escribir un texto descritivo en galego, é importante ter en conta algúns aspectos clave:

Observación detallada

Antes de comezar a escribir, é importante observar detidamente o obxecto, lugar ou persoa que se vai describir. Presta atención aos detalles, cores, formas, texturas, odores, sons, etc.

Organización da información

Un texto descritivo debe estar ben estruturado para que a descrición sexa clara e comprensible. Podes organizar a información de maneira cronolóxica, de arriba abaixo, de fóra adentro, de xeral a específico, entre outras posibles formas.

Uso de adxectivos e adverbios

Os adxectivos e adverbios son fundamentais nun texto descritivo, xa que axudan a enriquecer a descrición e a transmitir as sensacións e impresións do autor. Procura elixir palabras precisas e evita a repetición excesiva de termos.

Recursos literarios

Podes empregar recursos literarios como metáforas, comparacións, personificación, entre outros, para facer a descrición máis viva e evocativa.

Revisión e corrección

Unha vez rematado o texto, é importante revisalo para corrixir posibles erros gramaticais, ortográficos ou de puntuación. Tamén podes revisar a descrición para asegurarte de que sexa coherente e estea ben estruturada.

Os textos expositivos

Os **textos expositivos** son os que nos achegan coñecemento sobre un acontecemento, un asunto ou un tema concretos.

Son os textos que lemos, polo xeral, en xornais, revistas, enciclopedias ou manuais. Ou ben que escoitamos nos informativos de televisión, nunha charla ou conferencia sobre un tema determinado.

A función principal dun texto informativo é dar a coñecer algo.

Características:

- Os textos informativos deben ser imparciais e basearse en feitos.
- A información debe ser clara e comprensible.
- Os datos presentados deben ser correctos e detallados.

Os textos argumentativos

O principal obxectivo dos **textos argumentativos** é convencer ás persoas que reciben a mensaxe sobre un punto de vista ou unha opinión, utilizando razóns e evidencias.

Exemplos: ensaios, artigos de opinión, editoriais, discursos persuasivos.

Características:

- **Tese:** A idea principal ou posición que se defende no texto.
- **Argumentos:** As razóns ou evidencias que apoian a tese
- **Refutación:** A consideración de posibles obxeccións ou contraargumentos
- **Conclusión:** Resumo dos puntos principais e reafirmación da tese.

AS PROPIEDADES DO TEXTO

Para que unha secuencia de elementos lingüísticos constitúa un texto é necesario ter en conta tres principios de construción ou propiedades dos textos: **adecuación**, **coherencia** e **cohesión**.

ADECUACIÓN

A **adecuación** é a adaptación do texto á situación comunicativa na que se producirá.

Para iso é importante ter en conta as seguintes cuestións:

1. **A intención comunicativa:** Un texto resulta adecuado cando o seu propósito é claro. Para iso é importante escoller unha estrutura textual adecuada: narrativa, descritiva, argumentativa, informativa.
2. **A persoa destinataria:** Cómpre considerar a súa idade, o seu coñecemento sobre o tema, o seu nivel de formación, o seu interese na mensaxe, o seu grao de atención...
3. **A situación comunicativa:** Determina a escolla do rexistro (formal ou informal) e as fórmulas de tratamento empregadas.
4. **O código:** Implica que escribamos ou falemos con corrección ortográfica, morfosintáctica e semántica, ademais dun uso adecuado da entoación e da linguaxe xestual (acenos, movementos corporais, distancia entre as persoas que falan...).
5. **A canle:** A oralidade e a escrita esixen formas de expresión diferentes. Así, na canle escrita debemos ter en conta a presentación, a estrutura externa, os tipos de letra, os elementos de destaque...

COHERENCIA

A **coherencia** é a conexión que se establece entre os diferentes elementos que integran un texto para garantir e facilitar a súa comprensión.

Xira ao redor dos seguintes aspectos:

- **Continuidade temática**

Debemos manter o mesmo tema ao longo do texto para que teña unha unidade de sentido informativa. Debe haber un fío condutor, un asunto ou idea principal ao redor do cal xiran as ideas secundarias.

- **Progresión temática**

Para que un texto teña coherencia debemos ir engadindo datos novos segundo vai avanzando o texto e rexeitando a información non relevante.

- **Ordenación lóxica**

Os diferentes elementos que integran o texto deben ter unha orde coherente.

- **Implicatura**

As persoas que participan da comunicación do texto teñen que ser quen de deducir certas informacións de xeito implícito.

- **Ausencia de contradición**

As diferentes informacións que aparecen no texto deben estar relacionadas e non poden existir incongruencias entre elas.

- **Existencia dun saber partillado**

A persoa emisora e a destinatario deben partir do coñecemento dunha realidade común.

- **Correcta escolla da tipoloxía textual**

Un mesmo enunciado pode ter coherencia nun texto e ser incoherente noutro; por exemplo, "*A arquitectura bioclimática refírese ao deseño de edificios baseado no clima local*" é pertinente nun manual de Arquitectura, pero resulta incoherente se o incluimos nunha receita de cociña.

COHESIÓN

A **cohesión** é a relación de dependencia gramatical que manteñen entre si os diferentes elementos que forman parte dun texto.

Estes son os mecanismos de cohesión textual:

- ☐ **Reiteración:** Repetición dalgunhas palabras, sons, construcións sintácticas...
- ☐ **Substitución:** Determinados termos debemos mudalos por sinónimos, hiperónimos, hipónimos, merónimos... para evitar repeticións necesarias.
- ☐ **Elipse:** Omisión de termos ou expresións mencionados previamente e que se sobreentenden.

- ☐ **Deíxe:** Uso de certos elementos lingüísticos, coma pronomes ou adverbios, para sinalar os mesmos referentes no texto.
- ☐ **Marcadores ou conectores discursivos:** Palabras ou expresións que enlazan as diferentes partes do texto.

O VOCABULARIO DA VIVENDA

A

Alpendre: Cuberta sen paredes, de planta rectangular ou cuadrada, adicada a almacén ou abrigo de animais. Moito visto en antigas granxas galegas.

Alugueiro: Contrato de arrendamento ou alugueiro dunha vivenda, local ou terreo.

Agueira: Peza vertical de madeira que se coloca na parte superior do teito para dar estabilidade á cuberta, formando parte das "estruturas de carballo" nas casas rurais.

Aira: Espazo exterior pechado que se utilizaba para secar os grans. Era común nas granxas tradicionais galegas.

B

Bufarda: Pequena abertura na parede ou no teito dunha casa para dar luz, para ventilar ou para saír ao tellado .SIN. *Fachinelo*.

C

Canizo: Técnica de construción de paredes feitas de ramas de arbustos ou caneiros entrelazadas, cubertas con barro ou argamasa. Usada en antigas vivendas rurais e hórreos.

Castañeira: Peza estrutural de madeira que se utilizaba nas cubertas de teitos de vivendas tradicionais galegas.

Castrón: Peza de gran tamaño, normalmente de pedra ou de madeira, que se usaba para a cuberta dun teito, especialmente en construcións de hórreos e palleiras.

Certificación enerxética: Documento oficial que avalía a eficiencia enerxética dunha vivenda ou edificio e clasifica o seu comportamento enerxético.

F

Forxado: Elemento estrutural que se utiliza para crear os pisos superiores dunha edificación, facendo uso de viga e táboa de madeira ou ladrillo.

L

Lareira: Elemento central da vivenda tradicional galega, onde se preparaban os alimentos e tamén servía para dar calor á casa. Solía estar no centro da sala común.

Lagar: Edificio ou espazo adicado á prensa do viño, moi común nas zonas vitícolas de Galicia.

Lousa: Pedra plana utilizada tradicionalmente en Galicia para revestir tellados ou pavimentos.

H

Hórreo: Construcción de pedra ou madeira destinada ao almacenamento de cereais e outros produtos, elevando os alimentos do chan para evitar que se deterioren ou se vexan afectados polos animais.

P

Pazo: Edificación nobre ou mansión que, na súa arquitectura tradicional galega, combina elementos de fortaleza e de residencia aristocrática.

Picheiro: Material de construción tradicional composto por barro e augas que se usaba en paredes e teitos nas casas galegas.

Pelegrín: Elemento pequeno de madeira que se usa nas construcións rurais galegas, especialmente no apoio das cubertas e estruturas internas.

R

Reixa: Elemento de protección ou separación, feito de ferro ou madeira, colocado en portas ou fiestras das vivendas galegas. As reixas solían ser de ferro forxado ou madeira, e daban seguridade nas vivendas máis antigas.

Reboco: Revestimento de cal ou barro que se utilizaba para cubrir as paredes externas e internas das construcións tradicionais galegas, protexendo as superficies do clima e mellorando o illamento térmico.

S

Soto: Parte inferior dun hórreo ou dun edificio, onde se gardaban os produtos agrícolas. A zona do soto tamén servía para o almacenaxe de ferramentas ou como espazo de traballo.

Soporte de trabe: Elemento estrutural que serve de apoio para as trabes horizontais que conforman o teito nas vivendas tradicionais galegas.

T

Teito a dúas augas: Teito común nas vivendas galegas tradicionais, con dúas pendentes inclinadas que se atopan no cumio formando un ángulo.

Trabe: Peza de madeira que se usa para formar a estrutura horizontal dun teito ou piso, moi común nas construcións de vivendas antigas galegas.

V

Viga: Elemento estrutural horizontal, de madeira ou ferro, que serve para sustentar a cuberta dun edificio ou a planta superior. Moitas veces usábanse vigas de carballo ou outras madeiras locais nas vivendas tradicionais.

A DESCRICIÓN

O **texto descritivo** permite que o lector visualice o que estamos describindo, xa sexa un lugar, un obxecto ou incluso unha persoa. A súa principal función é crear unha imaxe nítida e clara na mente do lector a través de palabras.

Na nosa sesión, imos utilizar o vocabulario relacionado coa arquitectura galega para crear descrições ricas e detalladas sobre as vivendas tradicionais. A arquitectura galega, cos seus característicos hórreos, cruceiros, casas de labranza e pazos, ofréceunos unha gran cantidade de elementos para describir.

A través do uso de adxectivos, detalles específicos e organización das ideas, aprenderemos a construír descrições que non só sexan informativas, senón tamén evocadoras, capaces de transportar ao lector a ese espazo descrito.

No noso caso, imos practicar a descrición dun lugar que todos coñecemos: a vivenda galega, coa súa estrutura, materiais e elementos distintivos. Así, aprenderemos a utilizar o vocabulario específico para que as nosas descripcións sexan máis precisas e expresivas.

🌟 Indicacións xerais para describir

- Usa adxectivos precisos e variados.
 - Organiza a información de forma ordeada.
 - Emprega comparacións ou metáforas para facer a descrición máis rica.
 - Inclúe detalles sensoriais: que se ve, se escoita, se sente...
-

Descrición de Persoas

1. Identificación xeral: quen é? (nome, idade, relación contigo...)
 2. Aspecto físico: altura, corpo, cara, ollos, pelo, roupa...
 3. Carácter e personalidade: como é? (amable, tímido, alegre...)
 4. Comportamento ou costumes: que adoita facer? como se comporta cos demais?
 5. Opinión persoal (opcional): que pensas ti desa persoa?
-

Descrición de Paisaxes ou Lugares Naturais

1. Tipo de paisaxe: montaña, praia, bosque, val, campo, etc.
 2. Elementos que se ven: árbores, ríos, animais, montes...
 3. Cores predominantes: verdes, azuis, marróns...
 4. Sons, cheiros ou sensacións: canto dos paxaros, brisa, calma...
 5. Impresión persoal: que che transmite ese lugar?
-

Descrición de Obxectos ou Ferramentas

1. Nome do obxecto e uso principal.
 2. Forma, tamaño e materiais: de que está feito?
 3. Cor e detalles visuais: superficie, partes que ten...
 4. Funcionamento: como se usa? para que serve?
 5. Importancia ou utilidade: por que é útil?
-

Descrición de Edifícios ou Arquitectura

1. Tipo de edificio: casa, ponte, castelo, igrexa...
2. Estilo arquitectónico (se se sabe): moderno, antigo, tradicional...
3. Materiais e cores predominantes: pedra, madeira, cristal...
4. Forma, estrutura e partes: torres, fiestras, portas...
5. Contexto ou localización: onde está situado? para que se usa?